

Andrej Ivanuša

PO AMERIŠKO IN PO KAVBOJSKO

ali kako sem v ZDA »poceni« kupoval.

V mesecu maju 2010 sem s skupino prijateljev iz Rotary kluba Maribor–Park odpotoval v ZDA in sicer v Chicago in v Cleveland. Na začetku leta smo ob veliki pomoči Mariborske knjižnice z dobrodelno akcijo zbrali 12.000 knjig za naše rojake v ZDA. Tako smo se odpravili tja, da te knjige predamo in tudi združimo prijetno s koristnim in si še malo ogledamo tako opevano Ameriko. O vsem smo že podrobno opisali različnim medijem in tudi na naši spletni strani. V tem članku pa bom opisal, kako smo povsod »poceni« kupovali.

Vse skupaj se »začelo« že kar prvi dan. Pravzaprav, drugi dan zjutraj. Kajti, prvi dan je trajal in trajal na poletu tja. Skupaj je, ker smo z letalom lovili sonce na njegovi redni poti čez nebo in se izogibali vulkanskemu pepelu daleč čez Grenlandijo, trajal celih 31 ur. Namreč, Chicago, kamor smo končno prileteli, je sedem časovnih pasov za nami. Če bi všteli še vse zamude, ki so pri tem nastale ...! Za nas je bil dan zaradi tega navidezno še mnogo daljši.

Tako smo pozno zvečer po lokalnem času blizu letališča prevzeli naročeni rent-a-car vozili in se še bolj pozno javili v hotelu sredi mesta, kjer smo prav tako imeli rezervirano. No, je še kar šlo in komaj smo čakali, da utrujeni popadamo v postelje. Mimogrede, te so tako široke kot naše zakonske postelje in vsaj trideset centimetrov daljše. V naslednjih dneh smo spoznali, da so za zelo »zaobljene« povprečne prebivalce novega kontinenta mogoče še premajhne.

V hotelu ni bilo zajtrka in smo dve ulici naprej in tri na levo le našli zajtrkovalnico, ki je ponujala tipične ameriške zajtrke z obilico jajc v prahu pripravljenih na vse mogoče načine in kot obvezna priloga je bila močno prepečena slanina. Da je bila tanka kot papir, ni potrebno omenjati. Ob tem so ponudili še skodelico kave v plastičnem lončku s pokrovčkom in slamico. Kava je bila bolj »češpljeva voda« kot kava, a naj bo. Cena zajtrka na ceniku je bila 4 dolarje. Hitro sem preračunal po tečaju, ki je bil 1 evro je 1,26 dolarja, oziroma 1 dolar je 0,79365 evra, in če zaokrožimo, je faktor za hitri preračun 0,8, torej $4 \times 0,8 = 3,2$ evra. Zajtrk je bil kljub vsemu poceni.

*Shiny bean – sijoči fižolček, največja atrakcija v Chicagu,
foto Andrej Ivanuša*

Nekdo med nami se je žrtvoval in je vse skupaj plačal, s pripombo, da bomo že potem obračunali. Cena, ki jo je plačal za osem zajtrkov, je bila 36,88 dolarjev. Da zmnožek nekako ne ustreza, ni nihče opazil. Po ogledu mesta smo šli na kavo v drugo restavracijo in drugi plačnik je pričel po prejemu računa nekaj godrnjati. Plačal je kljub temu. Vrnili smo se v hotel. Tam smo sedli v predverje in plačnika sta pričela vleči iz žepov račune in preračunavati koliko je kdo dolžan za zajtrk in za kavo. Za kavo je naš prijatelj rekel, da vse »časti« in ni problema, za zajtrk pa smo vztrajali, da drugemu plačniku povrnemo denar. Vzel je listek in delil $36,88 \div 8$, kar je dalo rezultat 4,61 dolarja po »glavi«. Hop, kaj je zdaj to? Na ceniku je bila cena 4 dolarje.

Preverili smo listek in cena je bila 4 dolarje + tax1 0,31 + tax2 0,12 + tax3 0,18, kar je bilo skupaj 4,61 dolarja in potem pomnoženo s številom osem, kar je tudi ustrezalo. Malo

smo razmišljali kako in kaj. Potem smo preverili še račun za kavo in tudi tam je bila cena s cenika + tax1 + tax2. Hej, tu je manjkal »tax3«!

*Cleveland in finančna ustanova z zanimivim imenom Banka pet tretjin (Fifth Third Bank),
foto Andrej Ivanuša*

Hm, torej so vse cene na cenikih neto in ne bruto, kot smo vajeni od doma? Ker »tax« pa že pomeni davek, če znamo kaj angleščino! Če je tako, zakaj je toliko različni davkov? Zakaj je število davkov na dveh lističih različno?

Na koncu smo se poenotili, da so na cenikih neto cene in je potrebno prišteti davke, ko plačaš. A zdelo se nam je nesmiselno. Vajeni smo, da je v maloprodaji cena navedena z davkom na dodano vrednost. Tiste majhne številke, ki predstavljajo neto ceno pa niti ne pogledamo. A problem je ostal, ker iz obeh lističev nikakor nismo mogli preračunati kolikšen je skupni procent davka. Po prvem je znašal 15,25%, po drugem pa 12,25%. Prijateljica je med sprehodom skočila v prodajalno in si kupila dve majici s sliko Chicaga. Ko smo primerjali še njen račun, je tam bil odstotek vseh davkov skupaj 20%.

Uganke nismo mogli razvozlati, ker so bili lističi iz zajtrkovalnice, restavracije in prodajalne le t.i. »slip« lističi, kjer je vse zapisano s kraticami in šiframi. Le beseda TOTAL je bila popolnoma razumljiva.

Šele, ko smo prejeli račun za hotelsko nočitev, se je razjasnilo, kako so lahko davki različni. Na računu so jasno zapisani vsi davki, ki jih je potrebno plačati. Pa pogledjmo, kako to gre v ZDA. Najprej je neto cena nočitve, ki znaša za dvoposteljno sobo 109,00 dolarja (109 x 0,8 = 87,20 evra na sobo, oz. 43,60 evra na osebo). Nato sledi prodajni davek (sales tax) 7,75%, naslednji je mestni davek (city tax) 3% in zadnji je okrožni davek (county tax) 4,5%. Končna cena za dvoposteljno sobo, nočitev brez zajtrka, je 125,63 dolarja (100,50 evra na sobo, oz. 50,25 evra na osebo), v hotelu, ki je primerljiv z našimi tremi zvezdicami sredi mesta na najboljši lokaciji.

Na računu za kavo ni bilo mestnega davka, ker je mesto Chicago pač sprejelo odločitev, da ne bo obdavčevalo kave in nekatere druge pijače, kot je na primer čaj. V zajtrkovalnici je bila kava del skupne ponudbe in tudi ni bila obdavčena z mestnim davkom, jajca v prahu na 100 in en način ter popečena slanina pa so bila.

Tako smo končno razumeli, zakaj so cene na ceniku zapisane kot neto vrednosti. Vsaka država, vsako mesto, vsako okrožje lahko določi davke po svojih potrebah skladno z zelo ohlapno zakonodajo. Pri tem so davki odvisni tudi od vrste izdelka ali usluge, ki jo kupimo.

Cestninska postaja za plačilo cestnine na obvozni cesti Chicago Skyway, ki ima v eno smer po dvanajst vozniških pasov, foto Andrej Ivanuša

To je vidno iz računa podjetja za oddajo avtomobilov. Za izposajo vozila smo plačali neto 210 dolarjev za sedemdnevni najem. Zavarovanje vozila za vse mogoče primere, tudi če bi padale »prekle« z neba, je bilo 34,93 dolarjev. Nato sledijo davki: avto-najemni davek

(auto renting occ tax) 5%, cestninski davek (MPEA tax) 6%, čikaški transakcijski davek (Chicago transaction tax) 8% in masovno-prevoznikiški davek (mass transit tax) 1%. Na koncu je še razumljiva beseda TOTAL in znesek 286,93 dolarjev, skupni odstotek davkov pa je 20% na osnovno ceno 210,00 dolarjev. Ali ste opazili, da na zavarovanje niso obračunali nobenega davka? Nič, njente, nada?! Skratka, najem avtomobila na dan, preračunano v evre, je bil 32,80. V vsakem vozilu nas je bilo po šest, kar je dnevni najem na osebo 5,50 evra.

Ko smo se vračali iz Clevelanda nazaj v Chicago, smo prečili tri ameriške države, Ohio, Indiano in Illinois. V vsaki državi so bile cene različne. Na šest pasovni avtocesti, ki je slabše vzdrževana kakor naša med Mariborom in Ljubljano, je potrebno plačati cestnino. Poravnati jo je mogoče neposredno z gotovino, poznajo pa tudi sistem s karticami, podoben našemu sistemu ABC. Tako na vstopu na avtocesto prejmete listič, na »meji« države vam z njegovo pomočjo obračunajo cestnino. Peljete se kakšne 3 do 4 milje do naslednje vstopne cestninske postaje v drugi državi. Nov listič in spet veselo naprej do naslednje »meje«.

Sistem davkov je v ZDA izredno kompleksen, tako zatrjujejo v Wikipediji (http://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_the_United_States). Davke lahko plačate različnim upravnim enotam in na različne načine. Tako lahko pobirajo svoje »prometne« davke lokalne skupnosti, kot so mestne četrti, mestne skupnosti, občine (district) ali okrožja (county). Celo določene majhne skupnosti lahko pobirajo davke, recimo šolsko okrožje, pa tudi javne uprave, na primer mestna uprava za javni prevoz, skupnost izposojevalcev vozil, ipd. Svoj lonček na koncu pristavita še uprava posamezne države in zvezna uprava na nivoju vseh ZDA. Načeloma bi naj skupaj vsi davki ne presegle vrednosti 25% od neto cene izdelka ali usluge.

Sistem je marsikje podoben tudi pri dohodninski napovedi, in sedaj mi je popolnoma jasno, čemu ubogi Američani za njeno sestavo potrebujejo pomoč davčnih svetovalcev.